

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

У статті досліджено теоретичні й організаційно-методологічні засади формування страхового ринку в Україні, розкрито його сутність і особливості. Встановлено вплив державного регулювання на функціонування та стратегічний розвиток страхового ринку.

Постановка проблеми. Формування в Україні ринкової економіки, побудова соціально-орієнтованого господарства, посилення стабілізаційних процесів у здійсненні структурних перетворень в економіці потребують удосконалення страхової діяльності, пошуку дієвих механізмів для забезпечення ефективного функціонування ринку страхових послуг з урахуванням міжнародного досвіду, застосування фінансових інструментів управління економічними процесами.

Концепцією розвитку страхового ринку України до 2010 року окреслені проблемами, які є характерними для ринку страхових послуг саме на сучасному етапі його розвитку: недосконалість захисту прав споживачів страхових послуг, обмеженість надійних фінансових інструментів для інвестування, значна кількість страхових компаній з низьким рівнем капіталізації, недостатній рівень кадрового і наукового забезпечення страхового ринку. Ці чинники негативно впливають на діяльність страхових організацій, стримують розвиток ринку страхових послуг. Водночас все більшої ваги набувають питання самоорганізації і самозахисту страхового підприємства. Інтеграція у світові фінансові ринки, що обумовлює ймовірну присутність потужних іноземних страхових компаній та їх філій в Україні, може витіснити з ринку вітчизняних страховиків.

Відтак постає потреба в дієвих механізмах функціонування страхової діяльності в Україні і, відповідно, застосування визначених принципів і підходів, які поширені в країнах із розвинутою економікою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад страхової діяльності зробили такі вчені як: Н.Адамчук, Д.Бабич, В.Базилевич, О.Барановський, Н.Внукова, О.Гаманкова, А.Манес, О.Слюсаренко, К.Турбіна, А. Шаповалова, В.Шахов та ін. Проте теоретичні аспекти регулювання страхової діяльності в сучасних умовах, як правило, відстають від практики.

В Україні бракує досліджень, присвячених обґрунтуванню теоретико-методологічних засад страхового бізнесу. Недостатньо дослідженими залишаються методичні підходи до оцінки руху фінансових ресурсів і фінансового стану страхових компаній, фінансового управління і контролю. Нерозвиненою залишається наукова база управління страховою діяльністю як на макро-, так і на мікрорівні.

Формування цілі статті. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні шляхів вдосконалення страхової діяльності, розробці комплексу організаційних заходів, програм та методик, які забезпечать умови для активізації страхової діяльності в країні та дозволять підвищити економічну ефективність конкретних страхових компаній, формуванні ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку.

Виклад основного матеріалу. Становлення України як незалежної, демократичної країни з ринковою економікою створило умови для розвитку ринку страхових послуг. Формування нової системи господарювання в Україні вносить принципові зміни в організацію страхової справи. Варто зазначити, що у сучасних економічних умовах страхування – чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Але, незважаючи на номінальне зростання обсягів страхового ринку, ця галузь забезпечує сьогодні перерозподіл незначної частини внутрішнього валового продукту.

Страховий ринок демонструє одну з найбільших динамік росту серед секторів економіки країни. Кількісні показники страхового ринку свідчать про високі темпи зростання страхового ринку. Його щорічний приріст складає 30-40 % в сегменті страхування ризиків, та 60-70 % – життя. Основні чинники зростання ринку – приріст добробуту населення та збільшення його страхової культури.

Незважаючи на світову фінансову кризу, яка в цілому негативно

відобразилась на динаміці національних фінансових ринків, позитивна динаміка на українському страховому ринку збереглась і наприкінці 2008 року. Зокрема, страхові премії за видами страхування життя за III квартал 2008 року зросли на 72 %, а відповідні страхові виплати – на 39 %.

Зростання обсягів страхової діяльності стало одним із факторів збільшення страхових резервів та активів. Протягом останніх двох періодів (2007 рік та 2008 року) зберігається позитивна динаміка зростання активів страховиків, страхових резервів, а також збільшенні питомої ваги сформованих страхових резервів зі страхування життя (у 2007 році резерви зі страхування життя становили 11,8 % у загальній величині страхових резервів, а в III кв. 2008 року – 12,8 %). Динаміка основних параметрів за останні роки свідчить про зміцнення тенденцій до зростання обсягів страхового ринку. Серед позитивних чинників – стійке зростання капіталу та обсягів активів, що є необхідною умовою стабільного функціонування і розвитку страхового ринку.

Незважаючи на позитивні зрушення у розвитку страхового ринку, мають місце і негативні тенденції.

В Україні існує також і безліч проблем організаційно-методологічного забезпечення страхової діяльності, зокрема:

- Відсутність послідовної і чіткої державної політики щодо розвитку страхування й достатнього рівня методологічної підготовки страхових механізмів;
- Відсутність системи стандартизації і сертифікації страхових продуктів і системи менеджменту;
- Наявність недобросовісної конкуренції;
- Нерозвиненість страхового брокерства;
- Недосконалість інвестиційної діяльності страхових компаній.

Страховий ринок України сьогодні гостро потребує належного інформаційного забезпечення. Можна твердити про відсутність загальнонаціональної системи розкриття фінансової інформації учасниками страхового ринку України. Недостатньою мірою на вітчизняному страховому ринку вирішені питання автоматизації обліку, формування бази даних клієнтів, оперативного прийняття рішень щодо страхових випадків і скарг клієнтів, комп'ютеризації з використанням передових інформаційних технологій для розв'язання поточних завдань компанії. Головною проблемою є й відсутність

доступної аналітики.

Справді привабливим для страхового бізнесу вітчизняний страховий ринок може стати тільки за умови вироблення і послідовної реалізації науково обґрунтованої політики стимулювання кількісного розвитку і якісного удосконалення його клієнтської бази, тобто політики, здійснюваної в інтересах усіх потенційних вітчизняних страхувальників.

Стратегія розвитку страхового ринку України має бути орієнтована передусім на досягнення незалежного рівня особистого страхування, зокрема його довгострокових (накопичувальних) видів. При цьому найзацікавленішою в розвитку ринку особистого страхування в країні має бути держава.

По-перше, проблема пошуку коштів для розв'язання державних проблем має першочергову значущість, і саме особисте страхування, разом із страхуванням життя, дасть змогу залучити додаткові кошти, що є джерелом довгострокових інвестиційних ресурсів.

По-друге, особисте страхування компенсує дефіцит державних соціальних гарантій. Довгострокове особисте страхування (зокрема пенсійні ануїтети) забезпечує отримання додаткового доходу, що не залежить від розміру державних виплат, у тому числі через старість і інвалідність. Наявність розвиненого ринку особистого страхування знижує навантаження на видаткову частину бюджету, зменшуючи витрати держави на соціальне забезпечення громадян. Отже, держава зможе зосередитися на захисті найменш забезпечених верств населення.

По-третє, розвиток особистого страхування, як однієї з найбільш працемістких і науковомістких галузей страхування, веде до утворення нових робочих місць.

Вітчизняний страховий ринок потребує модернізації, що передбачає заміну наявної моделі його функціонування й розвитку нової, ефективнішої, яка відповідатиме потребам розвитку реального страхування і базуватиметься на динамічно зростаючому платоспроможному попиті.

В основу Концепції розвитку страхового ринку України має бути покладений принципово новий для сучасного страхового ринку підхід, коли саме страхувальники розглядаються як імператив, це означає, що інтереси страхувальників повинні розглядатися як пріоритетні у загальній системі інтересів, які забезпечують функціонування вітчизняного страхового ринку. Страхувальники є головним джерелом існування і розвитку страхового бізнесу.

Для подальшого розвитку вітчизняного страхового ринку необхідний збалансований розвиток обов'язкових і добровільних видів страхування. Для цього треба встановити основи обов'язкового страхування, до яких входять принципи і вимоги до його здійснення, посилити контроль за проведенням обов'язкового державного страхування і страхування, що здійснюється із залученням бюджетних коштів.

Систематичний розвиток нових страхових продуктів - інновативність – як один із наріжних принципів маркетингу в страхуванні має охоплювати всі сфери страхової діяльності: від укладання договорів страхування до пошуку нових сфер інвестування і сучасних методів корпоративного управління. Важливе місце в стратегії розвитку страхового ринку належить формуванню і реалізації стратегії розвитку систем управління продажем страхових компаній, до якої мають входити відповідні завдання:

- Розвиток організаційної культури і клієнтоорієнтованості підрозділів;
- Зміцнення управлінської команди, розвиток її творчого і підприємницького потенціалу;
- Вироблення й формалізація рішень із підвищенням ефективності управління продажем у компанії
- Розроблення стратегічних напрямків розвитку в сфері продажу й управління продажем
- Побудова, налагодження і запуск корпоративної системи професійного розвитку спеціалістів.

Одним із важливих моментів стратегічного планування діяльності страхових компаній є мінімізація страхових ризиків, що не меншою мірою зумовлює фінансову результативність страхування, ніж тарифна політика й розширення філіальної і агентської мережі. Важливим моментом стратегічного розвитку вітчизняного страхового ринку має стати і оптимізація структури витрат, що входять до собівартості послуг страхових компаній, і наближення цієї структури до загальновідомих світових норм. У цьому плані, зокрема, чільне місце має належати розвитку електронного страхування.

Для подальшого розвитку страхування в Україні вітчизняним підприємствам доцільно вводити до штату спеціалістів зі страхування, внести до своїх фінансових планів розділ «страхування». Доцільно розвивати консалтингові послуги у цьому напрямі.

Важливим напрямом створення ефективної системи державного регулювання є підготовка до створення Національного гарантійного страхового фонду (НГСФ), який захищав би суспільство від потенційно неплатоспроможних страховиків.

Загалом стратегія розвитку вітчизняного страхового ринку має передбачати поступову, помірно динамічну його еволюцію в напрямі до моделі, що вже сформувалася у розвинених, передусім з огляду на євроінтеграційні наміри України, західноєвропейських країн.

Істотно вплинути на зміну напрямку і темпів цієї еволюції може тільки рішуче втручання держави шляхом уведення обґрунтованої і водночас строгої страхової політики. При цьому, під страховою політикою слід розуміти:

- Частину економічної політики уряду, систему заходів, що проявляються у дієвому управлінні формуванням і використанні державних страхових фондів; виваженому впровадженні різновидів обов'язкового страхування; регулюванні діяльності, доходів і витрат учасників страхового ринку відповідно до цілей соціально-економічного розвитку країни; підготовці професійних спеціалістів; сприянні розвитку самострахування і взаємного страхування; забезпеченні інтеграції вітчизняного страхового ринку в європейський і світовий страхові ринки.
- Науково обґрунтовану діяльність держави, спрямовану на своєчасне і повноцінне забезпечення страхового захисту шляхом формування страхових потреб і надання якісних страхових послуг, запобігання монополізму й дотримання добросовісної конкуренції на страховому ринку, підвищення ефективності функціонування страхових компаній і посередників.

Виходячи з того, що в економіці й сфері управління стратегії будь-якої організації – це докладний, усебічний комплексний план, який має забезпечити виконання її місії, тобто досягнення головної мети її існування. При розробленні стратегії розвитку страхової компанії обов'язково слід пам'ятати, що за інших рівних умов успіх її реалізації стає функцією, тобто отримує можливість бути реалізованою лише за умови достатньої адаптації до можливостей страховика (забезпеченні належними фінансовими, матеріальними, трудовими, інформаційними та комунікаційними ресурсами на рівні реалізації бізнес-процесу), тобто елементарних, одиничних складових сукупної виробничої

діяльності суб'єкта господарювання.

Динамічний розвиток ринку страхових послуг України, зростаюча конкуренція серед страхових компаній, величезний потенціал ринку – все це нині потребує від керівників страхових компаній створення і застосування ефективної й прогресивної системи управління. У багатьох страхових компаній виникають труднощі, пов'язані з їхнім позиціюванням на вітчизняному страховому ринку загалом і на регіональному зокрема.

Місія страхової компанії повинна базуватись на трьох базових принципах: надійність, професійна експертиза управлінських рішень і відповідальність за їхню реалізацію. Але на жаль сьогодні в Україні немає чітких розроблених підходів до системи стратегічного управління в страховій компанії.

Висновки. Отже, ринок страхових послуг набув певного рівня розвитку, але не став реальним чинником стабільності та за своїми інституційними і функціональними характеристиками не відповідає завданням розвитку національної економіки і тенденціям світових страхових ринків, що зумовлює його істотне відставання у глобальному процесі формування світової фінансової системи. Для розвитку економічного стійкого, соціально справедливого і ефективного страхового ринку необхідно, щоб : схеми страхування не викривляли ринкових сигналів; страхові тарифи і відшкодування забезпечували широку участь страхувальників у програмах страхування; при розробленні страхового продукту враховувався феномен природного хеджування; обов'язково використовувалися франшизи (участь страхувальника у збитках при настанні страхового випадку може значно мінімізувати проблему морального ризику); страхові схеми були легко доступними для розуміння і мали прозорий механізм реалізації; існував суворий контроль адміністративних витрат, особливу у випадку субсидіювання страхування державою; роль держави полягала передусім у створенні необхідного правового, економічного і організаційного забезпечення страхової діяльності; перед запуском програм страхування в масштабах країни відбувалася їх не апробація в пілотних регіонах; існувало чітке розмежування між ризиками катастрофічного характеру і ризиками, що страхуються.

Список літератури

1. Концепція розвитку страхового ринку до 2010 року // Фінансовий ринок України. - 2005. - № 6-7, ст. 14-20.
2. О.Павленко Український страховий ринок: можливості фінансування росту // Фінансовий ринок України. – 2007. - №10. – С.11-12.
3. Л.М. Гутко Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. - № 7. – С. 19-24.
4. Страховий бізнес в Україні // Вісн. Нац. банку України - 2004.- №11. - С.4
5. Фурман В.М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. -296 с.
6. Фурман В.М. Основні напрямки стратегії розвитку ринку страхування в Україні // Наук. Вісн. Нац. академії держ. Под. служби України (економіка, право).- 2005.-№1(28).- С.67-73